

ΠΟΙΟΣ "ΤΡΙΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ";

Μιχάλης Ν. Ράπτης

Υποστηρίζεται ότι η βασική διάκριση σήμερα πρέπει να 'ναι εκείνη Βορρά - Νότου, ανεπτυγμένων χωρών της Δύσης και του "Τρίτου Κόσμου".

Υποστηρίζεται ότι η βασική διάκριση δεν είναι πια κεφαλαίου - εργασίας, αλλά λαών "πλουσίων" και "φτωχών".

Όπως οι Οικολόγοι υποστηρίζουν ότι η κύρια διάκριση είναι φύσης και ανθρώπου.

Όλα αυτά έχουν μια ορισμένη δικαιολογία που εξαιρείται από την κατάρρευση του ανατολικού χώρου, από την κατάρρευση της ισορροπιστικής αντίθεσης Δύσης - Ανατολής, στηριζόμενης στο αμοιβαίο "δέος" της πυρηνικής πανοπλίας. Στο κείμενο αυτό θα σταθώ στην οποιαδήποτε σημασία οι κάθε είδους παρατηρητές και κριτές αποδίδουν στο αναμφισβήτητο διευρυνόμενο χάσμα Βορρά - Νότου, "ανεπτυγμένων χωρών" και "Τρίτου Κόσμου".

Θεωρώ ότι το χάσμα αυτό είναι η πιο κραυγαλέα συνέπεια του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί σήμερα ο παγκοσμιοποιούμενος καπιταλισμός και ο "πολιτισμός" του.

Δηλαδή για να μη γίνεται άμεση αναφορά σε μια στενή "οικονομιστική" ερμηνεία του μαρξισμού, που επί πολλά χρόνια δυστυχώς επικράτησε, και η οποία παρέλειπε να τονίζει τη συνολική λειτουργία του συστήματος και του "πολιτισμού" του δηλ. των αξιών που κατορθώνει και επιβάλλει.

Έτσι π.χ. η αναμφισβήτητη οικολογική καταστροφή του Πλανήτη δεν εξηγείται από μια άμεση αναφορά στην αντίθεση "κεφαλαίου - εργασίας" αλλά από το πώς λειτουργεί συνολικά το βασιζόμενο στο κεφάλαιο και τον "πολιτισμό" του σύστημα.

Από τέτοια αντίληψη πρέπει να απορρέει και αυτό που τονίζεται τώρα σαν κύριο χαρακτηριστικό της βαρβαρότητας στην οποία πράγματι καταποντίζεται το σύστημα, ύστερα ιδίως από την υποβάθμιση της αντίθεσης "Δύσης - Ανατολής", δηλαδή της έννοιας "Βορράς - Νότος" "ανεπτυγμένες χώρες" - "Τρίτος Κόσμος".

Τον καιρό της έξαρσης της αντιαποικιακής επανάστασης ιδίως στον αφρικανικό και αραβικό κόσμο, όπου επικρατούσαν τα ιστορικά ονόματα του Κρούμα, του

Λουμούμπα, του Νάσσερ, του Μπεν - Μπελλά, επικρατούσε και η κατ' εξοχήν "τριτοκοσμική" θεωρία του Φρανς Φανόν που έριχνε το βάρος στη διάκριση Βορρά - Νότου, λαών "πλουσίων" και λαών "φτωχών". δυτικών και τριτοκοσμικών. Και έδινε προτεραιότητα στη φτωχή αγροτιά απέναντι στο εν μέρει "προνομιούχο" μικρό προλεταριάτο των πόλεων.

Με το διευρυνόμενο τώρα χάσμα Βορρά - Νότου θα ξανάλθουμε σε τέτοιες αντιλήψεις, που δεν ξεκινούν και δεν στηρίζονται από την "ουσία" αλλά τα "επιφαινόμενα" και επομένως έχουν τα τρωτά τους. Όμως πως προσδιορίζεται ο "Τρίτος Κόσμος" που πράγματι η διατήρηση και η διεύρυνσή του είναι η πιο σοβαρή, η πιο αποφασιστική δοκιμασία της βιωσιμότητας του παγκοσμιοποιημένου καπιταλιστικού συστήματος;

Πόσο αυτή μπορεί να διαρκέσει σε περίπτωση π.χ. που το σύστημα αυτό θ' αποδειχθεί ικανό να αναβαθμίσει στο μέσο ίδιο βιοτικό και πνευματικό επίπεδο τον "Τρίτο Κόσμο", ή αντίθετα αν το περιχαρακωμένο βασίλειο των "ανεπτυγμένων" προφυλασσόμενο από τους "βαρβάρους" που ολοένα και περισσότερο ασφυκτικότερα θα το περικυκλώνουν, αφήσει τους "βαρβάρους" στην τύχη τους;

Και ακόμα επιδιώξει πολύτροπα να σταματήσει την δημογραφική τους ανάπτυξη με λιμούς, λοιμούς, καταποντισμούς και "μερικούς" πολέμους αλληλοεξόντωσής τους, ή επέμβασης δικής του τύπου πολέμου του Περσικού κόλπου, που ισοπέδωσε την τριτοκοσμική χώρα του Ιράκ. Δε θά 'πρεπε νά 'χε προκαλέσει παγκόσμια κατάπληξη και αγανάκτηση η πρόσφατη ανακάλυψη ότι στην λιλιπούτεια Ουγκάντα 1,5 εκατομμύρια πάσχουν από έιτς, δηλαδή γίνεται ηθελημένη γενοκτονία μιας τριτοκοσμικής χώρας;

Ο τωρινός "Τρίτος Κόσμος" μπορεί να προσδιοριστεί με οικονομικά κριτήρια εισοδήματος κατά κεφαλή, ή εξωτερικού χρέους κατά κεφαλή.

Και στις δύο περιπτώσεις διαπιστώνεται αφ' ενός η διευρυνόμενη απόσταση των αριθμών όχι μόνο από τον "Πρώτο" αλλά και τον "Δεύτερο" Κόσμο, ενώ οι αριθμοί αυτοί, αφού πρόκειται για κατά μέσο όρο στατιστικό προσδιορισμό η ακριβής κατανομή της φτώχειας, και της εξαθλίωσης δε διαφαίνονται, σκεπάζονται. Όμως ο σημερινός "Τρίτος Κόσμος" έχει άλλα νέα, σοβαρότατα, χαρακτηριστικά, όχι απλώς εισόδημα κάτω ενίοτε των 100 δολ και συχνότερα των 500 δολ. και εξωτερικό χρέος που ξεπερνά τώρα το 1300 δισεκ. δολάρια και για μόνο τη μαύρη, ιδίως Αφρική τα 170 δισ. δολάρια. Είναι πρώτα πρώτα οι απέραντες διευρυνόμενες εκτάσεις στην

Αφρική, τη Λατινική Αμερική, την Ασία, ενίοτε χώρες και κράτη ολόκληρα, που καταντούν ταχύτατα "άγνωστες γαίες" εντός οποιασδήποτε ελεύθερης πρόσβασης, κυκλοφορίας και ελέγχου. Τελείως πια παραμελημένες από τον ευημερούντα Βορρά, και τα κύρια όργανα εξουσίας του (που είναι ο Ο.Η.Ε., η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η Επιτροπή των Βρεξυλλών), οι περιοχές αυτές βρίσκονται σε πλήρη "αναρχία" έρμαιες της συγκυριακής εξουσίας από μαφίες οικονομικού, πολιτικού, θρησκευτικού ή πολιτιστικού ακόμα χαρακτήρα. Είναι πιο δύσκολο να ταξιδέψεις σήμερα "ασφαλής" σ' αυτές τις περιοχές οικονομικής και πνευματικής εξαθλίωσης παρά σαν περιηγητής στον 18ο ή 19ο αιώνα.

Ας δώσουμε απλώς μερικά παραδείγματα. Περιοχές της Αιθιοπίας, της Σομαλίας, του Σουδάν, της Ουγκάντα, της Ρουάντα, του Κονγκό, της Κεντρικής Αφρικής, της Κένυα, της Μοζαμβίκης, της Ν. Αφρικής, της Λιβηρίας, της Νιγηρίας, της Μαυριτανίας, της Σαχάρας και άλλες και άλλες, βρίσκονται εκτός οποιοδήποτε κεντρικού ελέγχου και οποιασδήποτε διεθνούς "βοήθειας", οικονομικής, ιατρικής, "φιλανθρωπικής". Τεράστιοι πληθυσμοί εξαθλιωμένοι τις διατρέχουν προς αναζήτηση τροφής, εργασίας, ασφάλειας βρίσκοντας το συχνότερο τις "πόρτες κλειστές".

Για τη Σομαλία γειτονική χώρα της Αιθιοπίας και μιας ολόκληρης πιο εκτεταμένης περιοχής στην ίδια περίπου κατάσταση ξένος διπλωμάτης δήλωσε πρόσφατα: "Η Σομαλία έχει σβύσει από τον πλανήτη". Ένας ειδικός απεσταλμένος των ηνωμένων εθνών προσθέτει: "Κάθε ίχνος οργανωμένης κοινωνίας έχει χαθεί στη Σομαλία".

Αλλά και κάθε ίχνος οργανωμένης σε μακροπρόθεσμη βάση βοήθειας από την ευπορούσα Δύση έχει επίσης χαθεί.

Παρόμοια κατάσταση επικρατεί σε ευρύτερες περιοχές της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής αλλά και της Ασίας. Όσοι αμφιβάλλουν κάπως γι αυτά δεν έχουν παρά να συμβουλευθούν το πρόσφατο εξαιρετικό κατά τη γνώμη μου έργο του Γάλλου τεχνοκράτη (αλλά και αντικειμενικού γνώστη με κάποια αναμφισβήτητη "τριτοκομισκή" εναισθησία του πώς είναι και εξελίσσεται τώρα ο "Τρίτος Κόσμος" των "βαρβάρων) του JEAN CHRISTOPHE RUFFIN με τον χαρακτηριστικό τίτλο "η αυτοκρατορία και οι νέοι βάρβαροι".

Δεν είναι άλλωστε μόνο ο παραδοσιακός "Τρίτος Κόσμος", ο "Νότος" που διανύει "ζωή απαίσιμα, κτηνώδη" "απαράδεκτη στον 20ο αιώνα", όπως την χαρακτηρίζει στην τεχνοκρατική του ίσως αφέλεια ο ειδικός του OHE JAMES JONNA, αλλά και

οι νέες περιοχές που ενσωματώνονται σ' αυτόν.

Από τον καταρρέοντα ανατολικό χώρο τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ασία η μετάβαση από το "σταλινισμό" (δηλ. το καθεστώς του γραφειοκρατικού κράτους στα χέρια της νέας κοινωνικής κατηγορίας που από το 1922 σχεδόν άρχισε να επικρατεί στην ΕΣΣΔ, στηριζόμενη στο μονοπώλιο της πολιτικής εξουσίας από το ένα και μόνο κόμμα και στην γενικευμένη κρατικοποίηση της οικονομίας από το 1928), στον καπιταλισμό της "ελεύθερης οικονομίας και αγοράς" θα απαιτήσει οπωσδήποτε μια ολόκληρη ιστορική περίοδο τουλάχιστον πολλών δεκαετιών. Στο διάστημα αυτό πολλές περιοχές, χώρες ολόκληρες, μάλλον θα "τριτοκοσμιοποιηθούν".

Έτσι η θεωρία που ορισμένοι είχαν υποστηρίξει ότι ο "υπαρκτός σοσιαλισμός" δεν ήταν τίποτα άλλο παρά "κρατικός καπιταλισμός", δεν ευσταθεί. Αφού για να περάσει κανείς από "τον κρατικό καπιταλισμό" στον καπιταλισμό της ελεύθερης ίδρυσης επιχειρήσεων μικρών, μεσαίων, μεγάλων και αγοράς (που είναι η ουσία του καπιταλισμού) θα χρειαστεί μια ολόκληρη περίοδος "ιδιωτικής πρωταρχικής συσσώρευσης κεφαλαίου" από τη λεηλασία του "κρατικού καπιταλισμού", της κρατικής οικονομίας.

Οπωσδήποτε πρόθεσή μου δεν είναι ν' ασχοληθώ εδώ μ' αυτά τα θέματα και άλλα που εγείρει η κατάρρευση του "σταλινισμού" αλλά να επισημάνω την νέα διάσταση που παίρνει ο "Τρίτος Κόσμος" από την ενσωμάτωση σ' αυτόν ολόκληρων περιοχών του ανατολικού χώρου.

Όμως υπάρχει και μια ακόμα νέα διάσταση του "Τρίτου κόσμου".

Η ακατάσχετη εισβολή τριτοκοσμικών εξαθλιωμένων, ιδίως αγροτών στις μεγαλουπόλεις του Τρίτου Κόσμου αλλά και στις δυτικές μητροπόλεις. Από τις μεγαλύτερες πόλεις στα τέλη του αιώνα μας βρίσκονται σε "τριτοκοσμικές" περιοχές όπως το Μεξικό, το Καράκας, η Μπογκοτά, η Λίμα, το Σαντιάγκο, το Μπουένος Άιρες, το Ρίο Ντε Τζανέιρο, το Σάο Πάολο, το Λαγκός, το Αλγέρι, το Κάιρο ή το Πακιστάν, οι Ινδίες, το Μπαγκλαντές και αλλού.

Πρόκειται για οικισμούς που πλησιάζουν συχνά ή ξεπερνούν τα 5 ή 10 εκατομμ. όπου υπάρχει ένα μικρό κέντρο, ένα "Κολωνάκι" πλουσίων και ευημερούντων και μια τεράστια περιφέρεια φτωχών, φτωχωποιημένων, ανέργων, εξουσιαζόμενοι από μαφιόζικα συχνά κυκλώματα των ναρκωτικών, του "εγκλήματος" ή από πολιτικές οργανώσεις τελείως ιδιόρρυθμες μαρξιστικής, "σταλινικής", "μαοϊκής" ή "κουβανικής" αρχικής ιδεολογίας (ή κράματος όλων) όπως το "Φωτεινό Μονοπάτι" στις

Άνδεις και τη Λίμα του Περού, όπως οι κόκκινοι χμερ στη Καμπότζη, όπως παραλλαγές τέτοιων πολιτικών κινημάτων και ενίοτε εξουσιών σε πολλές χώρες της Αφρικής. Οι νέοι αυτοί "βάρβαροι" ταράσσουν τον ύπνο της πολιτισμένης Δύσης. Όμως έχουν αρχίσει να την κατακλύζουν επίσης καταφεύγοντας σε παραδοσιακές εργατικές συννοικίες και τα προάστια μητροπόλεων όπως, η Ν. Υόρκη, το Λος Άντζελες, το Λονδίνο, το Παρίσι, γερμανικές, ιταλικές ακόμα και ελβετικές πόλεις και βέβαια και στην Αθήνα. Η εισβολή τόσο νεοτριτοκοσμικών από τον καταρρέοντα ανατολικό χώρο όσο και τον παραδοσιακό "Τρίτο Κόσμο" είναι φαινόμενο ακατάσχετο και προορισμένο να πάρει στα λίγα επόμενα χρόνια διαστάσεις ακόμα μεγαλύτερες και σοβαρότερες.

Μια τους συνέπεια είναι ήδη η ανερχόμενη ξενοφοβία στις μητροπόλεις που αναβιώνει και καθαρά φασιστικά κινήματα όπως εκείνο του Λεπέν στη Γαλλία του οποίου η επιρροή σε εθνική κλίμακα αγγίζει τώρα το 16% και τοπικά ξεπερνά συχνά το 30 και 40%!

Αυτός συνολτικά είναι ο νέος "Τρίτος Κόσμος". Κύριο πρόβλημα της αυτοκρατορίας των "δυτικών".

Για την ώρα η προς αυτόν "βοήθεια" της Αυτοκρατορίας έχει πρακτικά σταματήσει.

Και η "πράσινη επανάσταση" και η κοινωνική κάλυψη και η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και ο "οικογενειακός σχεδιασμός" για την συγκράτηση της ακατάσχετης δημογραφικής ανάπτυξης έχουν ουσιαστικά σταματήσει.

Μόνο μικρά σχέδια σε πολύ περιορισμένη κλίμακα, εδώ ένα σχολείο, εκεί ένα νοσοκομείο, εκεί ένα φράγμα, τελικά θεωρούνται "σοβαροί" συγκεκριμένοι στόχοι "βοήθειας" ξεκινώντας από την άποψη ότι οι "τριτοκοσμικοί" ευθύνονται για την "καθυτέρηση" τους και ρίχνοντας το βάρος στην άκρατη προώθηση της ιδιωτικοποίησης που σε πολλές "τριτοκοσμικές" χώρες γίνεται με τη λεηλασία των εξωτερικών δανειών προς το κράτος και απ' έτερου των κρατικών επιχειρήσεων.

Στην πραγματικότητα αυτήν την ιστορική στιγμή ο "Τρίτος Κόσμος" οικονομικά δεν ενδιαφέρει την ανάπτυξη του κεφαλαίου. Προτιμούνται οι επενδύσεις στις ίδιες τις μητροπόλεις ή σε χώρες ενδιάμεσες που διαθέτουν εξασκημένη φθηνή εργατική δύναμη (όπως η Νότιος Κορέα, η Ταϊβάν, άλλες χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας) ή σε ορισμένες περιοχές της νέας αγοράς του ανατολικού χώρου.

Κατά πόσο και έως πότε ένας τέτοιος προσανατολισμός του κεφαλαίου μπορεί

να επιμηκύνει την ιστορική του βιωσιμότητα αφήνοντας τον "Τρίτο Κόσμο" σαν απώτερη μελλοντική του εφεδρεία και κατά πόσο το σύστημα θά 'χε τη δυνατότητα να αξιοποιήσει αργότερα και την τελευταία αυτή, εγείρουν θεμελιώδη θεωρητικά προβλήματα που κατά τη γνώμη μου απαιτούν ένα νέο "Κεφάλαιο" ασχολούμενο με την ανάλυση του πως λειτουργεί συγκεκριμένα σήμερα το παγκοσμιοποιούμενο σύστημα του καπιταλισμού.

Θεωρώ ότι η απάντηση από ένα τέτοιο συλλογικό έργο θά 'ναι πως την πορεία του αυτή το σύστημα δεν θα μπορέσει να την ολοκληρώσει. Αντίθετα ότι στον ιστορικό μας ορίζοντα προβάλλονται τεράστιες νέες αντιφάσεις και συγκρούσεις, από τις κυριότερες των οποίων θά 'ναι αυτή του διευρυνόμενου, εκρηκτικού χάσματος "Βορρά" και "Νότου", "ανεπτυγμένων" και "βαρβάρων".

Έως ότου ένα ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό φάσμα δυνάμεων σε πλανητική κλίμακα αποκτήσει ένα "περίσσειμα συνείδησης" για μια ριζική αλλαγή "πολιτισμού" αναγκαιότερη παρά ποτέ αλλά και για πρώτη φορά δυνατή (ως προσέγγιση της "ουτοπίας") χάρη στις νέες παραγωγικές δυνάμεις από 30 χρόνια της πληροφορικής και της αυτοματοποίησης.

Αλλιώς ο κίνδυνος γενικευόμενης "βαρβαρότητας" απειλώντας το μέλλον της ανθρωπότητας, θεωρητικά τουλάχιστον είναι επίσης, για πρώτη φορά, δυνατός και πρέπει να αντιμετωπίζεται σοβαρότατα.